

Douscentos escritores de sete países debaten os problemas da literatura en portugués

Catro escritores galegos no I Congreso de Escritores en Língua Portuguesa celebrado en Lisboa

José Saramago un dos grandes escritores en lingua portuguesa presentes no Congreso de Lisboa

Do 1 ao 3 deste mes tivo lugar na Fundación Gulbenkian de Lisboa o 1º Congreso de Escritores en Língua Portuguesa, ante o descoñecimento dos medios informativos da Galiza e aínda que a representación galega foi a encargada de representar a todas as delegacións exteriores —escritores de máis de sete países— na súa intervención ante o pleno do Congreso

Tamén no propio Portugal o Congreso tivo menor relevancia da presumida para o primeiro encontro após o 25 Abril, ou sexa despois de que se produciuse a independencia de catro dos sete estados soberanos que se desenvolven no ámbito da lusofonia. Así, ademais dunha presenza loxicamente maior de portugueses, houbo representantes de Angola, Brasil, Cabo Verde, Guiné-Bissau, Mozambique e São Tomé Príncipe, e representantes da Galiza (Manuel Maria, Bernardino Graña e Pilar Vázquez Cuesta. Méndez Ferrín estaba convidado pero non asistiu); Italia, Checoslováquia, a RFA, Suecia, Cataluña Francia, Bulgaria, Hungría e Roménia. Un total de douscentos escritores e estudiosos entre os cales Nélida Piñón, Jorge Amado, Luandino Vieira, Pepetela, Manuel Veiga; José Saramago ou a Ministra do Cabo Verde, Alda do Espírito Santo, foron algúns dos máis nomeados/as asistentes.

O Congreso abordou ponencias centradas en tres grandes grupos: o escritor e o proceso cultural das nacións; literaturas e lingua portuguesa no mundo e o escritor e a profesionalización. En canto ao primeiro deles contemplábase as novidades criadas pola adopción dos idiomas na nova situación de independencia e o uso que se está facendo do idioma na construción do Estado-nación, que nunha comunicación colectiva ao Congreso referíase da seguinte maneira "apoderáranse da lingua como se dun trofeu de guerra se tratase". Estivo pois presente o debate sobre as secuelas dos anos do colonialismo, a guerra, as dificultades actuais e as relacións coa antiga metrópole.

Preocupacións profesionais

Se no Estado español se discute sobre dereitos de autor e isencións e cotizacións á Facenda tamén o problema da profesionalización foi abordado, coas marcadas diferencias que existen entre sociedades máis desenvolvidas e aínda en case-nacemento. Moitos escritores africanos están aínda a unha distancia insalvável de facer da escrita profesión, e en cuxos países as prioridades económicas aínda fan do libro un luxo. Dous escritores brasileiros opinaban, segundo recollía o *Jornal de Letras* portugués, sobre esta cuestión. Lydia Fagundes afirmaba que no Brasil hai tres especies en extinción "a árbore amazónica, o indio e o escritor", e de Iván Angelo "É desagradábel pensar que entre 150 millóns de persoas, o libro —un libro común, de autor coñecido mais non moi famoso— só encontre

cinco mil lectores ao longo da súa estada nas librerías. E iso: 5 mil exemplares o patrón das editoras, e non se pode dicir que esa edición será toda vendida. É curioso pensar que o número de escritores en actividade anda tamén neses 5.000, e daí é curioso pensar se non están a lerse uns aos outros. Quer dicir: nós seríamos os escritores e os lectores do país".

A unicidade normativa

Abordouse no segundo bloco temático o problema normativo dentro da lusofonia, despois que o Acordo de Rio non fose xeralizado. Recollemos a opinión de Décio Pignatari, significadora dunha fórmula discutíbel, "a lingua portuguesa son as linguas portuguesas. O código escrito non se confunde co falado, cada cal sendo "o outro" para o outro. E porque son códigos diferentes poden dialogar creativamente. O parámetro fonético non pode nen debe ser uniformizado; o paradigma sintáctico, si; até certo punto co paradigma léxico en variábeis enriquecedoras. O paradigma ortográfico, aparentemente subsidiario, porque adventicio, pode e debe ser unificado, cun número mínimo de variábeis, tal como se observa no inglés, no francés e no castelán".

O próximo congreso celebrárase dentro de dous anos no Brasil —segundo a periodicidade bianual e rotatoria acordada— precedido dunha reunión preparatoria en S. Tomé Príncipe no 1990. O Congreso do 1993 celebrarase en Guinea-Bissau, e desde xa foi criada unha comisión de seguimento dos acordos tomados, para fomentar a súa aplicación. □

X.C.

Manuel Maria

'Hai que meditar no porqué a lingua portuguesa non ten un Prémio Nobel'

Manuel Maria foi escollido entre os convidados ao Congreso para elaborar a intervención final destes. Estas foron algunhas das cousas que dixo e que non foron reflexadas en nengun dos xornais portugueses.

"Os galegos formamos parte dunha franxa atlántica que representa unha cultura, fronte á mesetaria que emprega o español ou a mediterránea que usa o catalán e fronte ao euskera. E neste centro de debate da lusofonia débese ter presente que esta ten orixe no galego-portugués, que é o idioma no que lles estou falando. Unha lingua que na Galiza ten resistido durante 400 anos contra todos os intentos de colonización e domesticación. Fálolles na lingua de Martín Codax de Vigo e do Rei Don Dinis de Portugal. É no galego portugués que está a orixe desa cultura que despois se espallou polo mundo.

Moitos dos presentes formamos parte de nacións sen estado e fago votos porque no Brasil, no II Congreso, esteñamos representados, alomenos xa con voz.

(...)A lingua é a maior conquista humana e polo tanto estou en contra da fixación estrita das linguas, un fenómeno que só lles acontece ás linguas mortas. Como dicía Vicente Risco, "Ser diferente é ser existente".

Agora que se dá a integración de Portugal e a Galiza na CEE, debemos reivindicar que a nosa presenza na Europa xa ven de moito atrás, cando os nosos traballadores tiveron que emigrar.

E temos que reivindicar con forza a nosa presenza en Europa e a lingua portuguesa como unha das grandes das culturas europeas. Se é máis importante que o grego, o finés ou o sueco, hai que meditar por que a lingua portuguesa non ten un Prémio Nobel, cando este non só se dá a un autor senón a unha cultura".

Finalmente Manuel Maria afirmou "compre non deixar morrer as linguas. Canto máis teña humanidade onde elixer máis rica será e cando algo morre o mundo esté queda máis probe". □

Conclusións

Entre as resolucións máis interesantes destacamos as seguintes:

Cursos "Considerando o ensino en nivel superior de extrema importancia para a crecente difusión e comprensión das nosas literaturas e que as principais universidades dos nosos países ven mantendo, hai algun tempo, cursos de literatura en lingua portuguesa e que tal exemplo deve ser merecedor de algo máis que reciprocidade optativa propomos que os escritores aquí reunidos aproven a adopción de cursos das nosas literaturas nos currículos superior e universitario regulares e, nese intento, fagan esforzos xunto aos Ministerios de Educación e Cultura de cada país para facer efectivo este acordo".

Fondo de compensación. "Considerando que os países africanos de lingua oficial portuguesa enfrentan serias dificultades no dominio da edición, e que impeden que os seus escritores sexan divulgados e coñecidos no exterior; tendo en conta o feito de que cando un escritor consegue publicar no estranxeiro a súa obra non chega a ser difundida no seu propio país,

debido á falla de divisas para a súa adquisición, proponse que sexa criado un Fondo de Compensación, en moeda nacional de cada un dos países referidos, constituído polo lucro das vendas dos libros editados no estranxeiro e que poderá vir a ser utilizado polos editores para adquisicións diversas en cada un dos países".

Isencións aduaneiras. "Considerando as limitacións actualmente existente pédesese que cada unha das respectivas asociacións solicite dos respectivos gobernos, instrumentos legais que establezan isencións aduaneiras relativas á importación de obras de literatura de escritores de lingua portuguesa ou obras nos seus países traducidas para o portugués".

Outros acordos Tamén acordaron manifestar o seu pesar polo falecemento do escritor e filólogo brasileiro, Aurélio Buarque de Hollanda; felicitar ao goberno do Brasil pola creación do Instituto Internacional de Língua Portuguesa; a solidariedade co povo maubere do Timor Leste; pronunciarse contra o apartheid e en solidariedade con Salman Rushdie. □